

ІГНАТЕНКО

Тетяна Володимирівна
03tanya86@gmail.com

УДК 657.5:336.274.2

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ БЕЗНАДІЙНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В
УМОВАХ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИFEATURES OF CONDUCT OF ACCOUNT OF HOPELESS DEBT ARE IN THE
CONDITIONS OF TAX REFORMк.е.н., старший викладач,
Київський національний
торгівельно-економічний
університет*Стаття присвячена визначенню змісту та суті безнадійної заборгованості. В статті обґрунтовано критерії визнання заборгованості безнадійною, особливості створення резерву сумнівних боргів та її включенні до складу витрат, при списанні на підприємстві в умовах змін податкового законодавства.**Статья посвящена определению содержания и сути безнадежной задолженности. В статье обоснованы критерии признания задолженности безнадежной, особенности создания резерва сомнительных долгов и ее включения в состав расходов, при списании на предприятии в условиях изменений налогового законодательства.**The article is devoted determination of maintenance and essence of hopeless debt. In the article grounded criteria of confession of debt hopeless, feature of creation of reserve of doubtful debts and its including in the complement of charges, at writing on an enterprise in the conditions of changes of tax legislation.***Ключові слова:** безнадійна заборгованість, резерв сумнівних боргів, фінансовий актив, витрати**Ключевые слова:** безнадежная задолженность, резерв сомнительных долгов, финансовый актив, расходы**Keywords:** hopeless debt, reserve of doubtful debts, financial asset, charges

ВСТУП

В умовах ринкового господарювання наявність у підприємства значних розмірів дебіторської заборгованості знижує ліквідність його активів, негативно впливає на фінансову платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти. Питання дебіторської заборгованості є досить актуальним, адже фінансовий стан підприємства значною мірою залежить саме від наявності та ефективного управління цим видом заборгованості, тому наукове дослідження організації обліку безнадійної дебіторської заборгованості та її списання дозволить підприємству коригувати показники фінансово-господарської діяльності.

Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості присвячено праці зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: С.Д. Батехіна, І.А. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, О.А. Скорби, Ф.Ф. Горєцької, Р. Дамарі, В.П. Завгороднього, О.Д. Заруби, В.В. Ковальова, В.Костюченко, С.І. Мельник, Є. Петрик, Г.В. Савицької, Я.В. Соколова, В.В. Сопка, С. Хенка, К. Хувера, М.Г. Чумаченка, А. Шаповалової, М. Швайки та ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті порядку відображення в податковому обліку безнадійної дебіторської заборгованості.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких

законодавчих актів щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII змінилося саме визначення безнадійної заборгованості [1].

До проведення реформи воно було викладено наступним чином (пп. 14.1.11 ПКУ в редакції до 01.01.2015р.): **безнадійна заборгованість** – заборгованість, що відповідає одній з таких ознак [2]:

а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;

б) прострочена заборгованість фізичної або юридичної особи, що не погашена внаслідок недостатності майна зазначеної особи, за умови, що дії кредитора, спрямовані на примусове стягнення майна боржника, не призвели до повного погашення заборгованості;

в) заборгованість суб'єктів господарювання, визнаних банкрутами у встановленому законом порядку або припинених як юридичні особи у зв'язку з їх ліквідацією;

г) заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності коштів, одержаних після звернення кредитором стягнення на заставлене майно відповідно до закону та договору, за умови, що інші дії кредитора щодо примусового стягнення іншого майна позичальника, визначені нормативно-правовими актами, не призвели до повного покриття заборгованості;

г) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажорних обставин),

підтверджених у порядку, передбаченому законодавством;

д) прострочена заборгованість померлих фізичних осіб, а також осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, недієздатними або оголошені померлими, а також прострочена заборгованість фізичних осіб, засуджених до позбавлення волі.

Новий склад безнадійної заборгованості для цілей ПКУ (пп. 14.1.11 ПКУ в редакції після 01.01.2015р.) охоплює безнадійну заборгованість, що відповідає одній з таких ознак [2]:

а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;

б) прострочена заборгованість померлої фізичної особи, за відсутності у неї спадкового майна, на яке може бути звернено стягнення;

в) прострочена заборгованість осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, оголошені померлими;

г) заборгованість фізичних осіб, прощена кредитором, за винятком заборгованості осіб, пов'язаних з таким кредитором, та осіб, що перебувають (перебували) з таким кредитором у трудових відносинах протягом останніх трьох років з моменту прощення;

г) заборгованість особи, розмір сукупних вимог кредитора за якою не перевищує мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство, а для фізичних осіб – 50 відсотків однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік), встановленої на 1 січня звітного податкового року (у разі відсутності законодавчо затвердженої процедури банкрутства фізичних осіб). Така заборгованість визнається безнадійною у разі, якщо відповідні заходи, передбачені законодавством України, які вживав кредитор, не призвели до її стягнення;

д) актив у вигляді корпоративних прав або не боргових цінних паперів, емітента яких визнано банкрутом або припинено як юридичну особу у зв'язку з його ліквідацією;

е) сума залишкового призового фонду лотереї станом на 31 грудня кожного року;

є) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;

ж) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством.

Отже проаналізувавши зміни можна виділити наступні нововведення:

1. Прострочена заборгованість померлої фізичної особи вважається безнадійною, якщо у неї немає спадкового майна, на яке може бути звернено стягнення.

2. Не вважається безнадійною прощена заборгованість пов'язаних з кредитором фізичних осіб та фізичних осіб, які перебувають (перебували) з таким кредитором у трудових відносинах протягом останніх трьох років з моменту прощення.

3. Не вважається безнадійною прострочена заборгованість недієздатних фізичних осіб або осіб, засуджених до позбавлення волі.

4. За умов банкрутства або ліквідації підприємства безнадійною заборгованістю може бути визнано лише актив у вигляді корпоративних прав або неборгових цінних паперів ліквідованої або збанкрутілої особи-емітента. Інша заборгованість такої особи в контексті ПКУ не є безнадійною.

5. Недостатність майна боржника не є підставою для визнання заборгованості безнадійною.

6. «Дрібну» заборгованість у розмірі не більше мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство – для юридичних осіб, та 50 відсотків однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік) – для фізичних осіб, за умови, що відповідні заходи, передбачені законодавством України, які вживав кредитор, не призвели до її стягнення тепер можна визнавати безнадійною. Залишається лише порівняти вигоди від списання такої заборгованості з втратами на застосування заходів щодо її стягнення.

Як відобразити безнадійну дебіторську заборгованість у податковому обліку. Згідно пп. 134.1.1 ПКУ визначено, що об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III цього Кодексу. Також передбачається здійснення коригувань в обов'язковому порядку тими платниками, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку, за останній річний звітний (податковий) період перевищує 20 мільйонів гривень.

Фінансовий результат до оподаткування згідно з пп. 139.2.1 ПКУ збільшується на суму витрат від списання дебіторської заборгованості, яка не відповідає ознакам, визначеним пп. 14.1.11 цього Кодексу, понад суму резерву сумнівних боргів [2].

Крім того, фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.

Також фінансовий результат до оподаткування зменшується на суму коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів, на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності (пп. 139.2.2 ПКУ).

Наведемо кореспонденцію проведення коригування безнадійної дебіторської заборгованості в табл. 1.

Отже заборгованість, яка відповідає ознакам пп. 14.1.11 ПКУ, в частині якої було створено резерв, не може бути визнана у витратах у будь-якому випадку [2]. Оскільки в періоді нарахування резерву витрати на його створення виключатимуться зі складу витрат для визначення фінансового результату до

оподаткування (він збільшуватиметься), а при списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву витрати взагалі не формуватимуться, оскільки не використовуватимуться рахунки 9-го класу.

Таблиця 1

Кореспонденція проведень бухгалтерського обліку безнадійної дебіторської заборгованості

№	Зміст	Дебет	Кредит	Сума, грн.	Коригування фінансового результату до оподаткування на податкові різниці
1	Нараховано резерв сумнівних боргів	944	38	130 000	Фінансовий результат збільшується на 130 000 грн., тобто фактично витрати на створення резерву виключаються зі складу податкових
2	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву	38	361	70 000	Фінансовий результат не підлягає коригуванню, оскільки дана операція не впливає на фінансовий результат взагалі, і витрати у бухгалтерському обліку не формуються
3	Коригування (зменшення) у кінці року суми резерву	944	38	-30 000	Фінансовий результат зменшується на 30 000 грн., а оскільки платник вирівнює дані бухгалтерського обліку та зменшуючи витрати на 30 000 грн., та одночасно фінансовий результат, то зменшення даних витрат нівельовано. При цьому здійснюючи коригування шляхом зменшення у податковому обліку платник вийшов на «0».
		38	717	30 000	

Платник зможе відобразити безнадійну заборгованість у складі витрат (Дт 944) і не коригувати (збільшувати) фінансовий результат до оподаткування лише у тому випадку, якщо сума списаної заборгованості перевищить нарахований резерв і все ж потрапить до витрат, відображених на рахунках 9 класу (Дт 944 Кт 361), на виконання вимог пп. 139.2.1 ПКУ (звісно, якщо така заборгованість відповідатиме ознакам безнадійної в контексті ПКУ) [2].

Існує ще один важливий нюанс не для кожної заборгованості може бути сформований резерв сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є **фінансовим активом** (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю (п.7 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість») [3]. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу необхідно обчислити **резерв сумнівних боргів**.

Згідно П(С)БО 12 «Фінансові інструменти» фінансовим активом є [4]:

- а) грошові кошти та їх еквіваленти;
- б) контракт, що надає право отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства;
- в) контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах;
- г) інструмент власного капіталу іншого підприємства.

Отже, якщо заборгованість не є фінансовим активом, і не очікується надходження грошових коштів в їх погашення, наприклад, заборгованість за

виданими авансами (в рахунок яких має бути поставлено товар), резерв сумнівних боргів не створюється.

Таким чином, «нефінансова» заборгованість, для якої резерв сумнівних боргів не створюється у тому періоді коли вона визнається безнадійною (пп.14.1.11 ПКУ) може бути включена до складу витрат при її списанні не збільшуючи при цьому фінансовий результат до оподаткування на суму такої заборгованості, оскільки вона відповідає ознакам пп.14.1.11 ПКУ, а вимоги пп. 139.2.1 Кодексу щодо коригування фінансового результату поширюються лише на заборгованість, що не є безнадійною в контексті ПКУ [2].

Також підприємства можуть створювати додаткові резерви під знецінення «не фінансової заборгованості», але вони не будуть вважатись саме резервами сумнівних боргів розкритих вище.

Отже, формування резерву сумнівних боргів для цілей оподаткування є не вигідним згідно положень стандартів бухгалтерського обліку є не вигідним. Тому, необхідно чекати зміни у законодавстві, сподіваючись на те, що це «технічна помилка».

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII
2. ПКУ – Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
3. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» від 26 квітня 2000 р. N 91
4. П(С)БО 12 «Фінансові інструменти» від 8 жовтня 1999 р. N 237